

"Avaluarem l'eficiència de les universitats"

**Joan Albaigés
(Tarragona, 1942)
és comissionat
per a Universitats
i Recerca de
la Generalitat
de Catalunya.
Amb una àmplia
experiència com a
investigador
—és químic
ambiental— i de
gestor de centres
i organismes
de recerca,
a les seves
responsabilitats
sobre la ciència
catalana hi ha
afegit la de
marcar la política
universitària del
govern.**

A mitjan d'octubre el doctor Joan Albaigés ha acabat una vertadera marató: l'assistència a les sessions inaugurals de les universitats del Principat. Si abans aquests actes només eren tres i tots a Barcelona i als voltants, ara ja se'n fan nou, a causa de la diversitat d'universitats que ara hi ha a Catalunya.

—*Quins beneficis aporta aquesta diversitat?*

—El principal és apropar l'ensenyament universitari als joves de tot el territori i actuar d'element dinamitzador d'aquell entorn social. La diversificació del nombre d'universitats també ha de permetre en el futur, d'una banda, augmentar l'oferta de places i de l'altra anar reduint la massificació de les universitats que més en tenen. Això encara no ha estat així, però en cinc o sis anys es notarà. També permet una certa especialització d'estudis universitaris. Els nous centres han de néixer amb una vocació d'universitat generalista, però també pot donar respostes a demandes concretes. En aquest sentit és clar que Lleida té un entorn més proper als temes agrícoles, Girona als de ciències empresarials i turisme, i Tarragona i Reus a la indústria química. Sense que això vulgui dir que hagin de renunciar als altres camps.

—*Respon la universitat a les necessitats de la societat?*

—En els últims anys hi ha hagut un major compromís de la universitat amb aquestes demandes socials. Encara hi ha molts temes de docència universitària que es resolen més en clau interna que en relació amb el que la societat demana. Però penso que una vegada consolidat el mapa universitari, quan el sistema de funcionament arribi a un cert sostre, els temes de rendiment i eficiència, és a dir, de qualitat i d'acomodació de l'oferta a la demanda seran cada vegada més presents. Estem elaborant un sistema de finançament de les universitats que depengui, en part, de l'avaluació de la seva eficiència: del percentatge d'estudiants que acaben els estudis, del nombre que al cap d'un o dos anys estan integrats al mercat laboral, de les relacions amb sectors productius, etc.

—*No fabrica la universitat molts graduats que la societat no necessita?*

—Depèn de com entenguem el paper de la universitat. Que els estudis es facin amb un

contingut vocacional és important, però també amb una preparació més generalista per adquirir determinades actituds i hàbits, com la capacitat d'anàlisi, de racionalitzar situacions, d'iniciativa, de prendre decisions. Aquestes aptituds després es poden aplicar en un camp o en un altre. Per això l'estudiant universitari hauria d'aprofitar el temps que està a la universitat per adquirir-los. No és només anar a classe i passar un examen, sinó aprofitar totes les altres possibilitats: estades a l'estranger, intercanvis, seminaris, conferències, una formació perifèrica que la universitat li pot oferir.

—*Des de primer de BUP, els alumnes pensen que han de treure bones notes per optar a la carrera volen. No és massa pressió?*

—Hi ha qui s'ho pren amb més angoixa que altres. Però no deixa de ser una preparació per a la vida, que és competició, lluita i brega, esperit de superació. El sistema d'accés intenta escollir aquells estudiants que tinguin un perfil que ofereixi unes certes garanties de sortir-se'n. Ara bé, el sistema de selecció és perfectible i en això estem. Crec, de totes maneres, que és bo conscienciar els nois i noies que en un moment determinat la vida els exigirà esforç personal, lluita i competició, i no solament passar uns exàmens per cobrir l'expedient.

—*Churchill deia que la democràcia és el pitjor sistema de govern, exclosos tots els altres. Es pot dir el mateix de les proves d'accés?*

—El que ha quedat clar és que l'ensenyament universitari no és obligatori i per tant no pot ser que tothom que hagi passat les proves hi pugui accedir. És com una cursa. Tots acaben la cursa, però només els tres primers tenen medalla. S'ha de dir, però, que en aquest cas el 90% dels participants tenen medalla i amb la reforma del sistema d'accés que estem estudiant, pretenem solucionar-ho del tot. Però la societat també hi té alguna cosa a dir. Perquè si tothom anés a la universitat, què passaria amb el mercat laboral? De fet, hi ha altres estudis que no són universitaris i que són perfectament útils i igual de gratificants. És millor un cuiner vocacional que no pas un arquitecte frustrat. Potser hi ha excessives expectatives amb els estudis universitaris. Catalunya té índexs d'escolarització semblants als de la resta dels països europeus, però els índexs de titulats són inferiors.

—*Hi insistim: són justes les proves d'accés?*

—Fa trenta anys, hi havia un examen d'ingrés al batxillerat, una revàlida a quart, una altra a sisè, un preuniversitari i un selectiu. Hi havia gent que anava sortint progressivament de l'ensenyament i buscava alternatives. Aquests garbells han desaparegut i ara gairebé tothom arriba a les portes de la universitat. Es pot fer millor o pitjor, però alguna porta d'entrada hi ha d'haver. L'altra opció és que els deixem entrar a tots i fem la gran selecció el primer any. També és cert que si els ensenyaments superiors no universitaris estiguessin més desenvolupats moltes de les angoixes i incerteses que ara hi ha entre els joves no hi serien.

—Sovint hi ha protestes per les taxes. Existeix també una selecció econòmica?

—Els estudis universitaris tenen un cost elevat i hi ha diverses formes d'afrontar-lo. En aquests moments l'estudiant paga un 15% del cost. Em sembla una quantitat prou raonable. Cada hora de classe d'un professor o catedràtic surt a 100 o 150 pessetes. I qualsevol que vagi a estudiar idiomes o a aprendre de conduir entendre que és molt barat. Aquest és un servei que paguem entre tots, però que només gaudeixen uns quants i té una certa lògica que no hagi de ser gratuït. Fins i tot a països on la universitat és gratuïta, com a Alemanya, s'ho estan replantejant. Això s'està fent en el marc del debat sobre l'estat del benestar i de qui el paga. El problema de les taxes és indestruïble del de les beques. Un augment dels preus hauria d'anar acompanyat d'un augment de les beques, que podrien anar en funció dels recursos de cada família. El tema mereix un ampli debat social.

—És un problema el finançament?

—La universitat té ara un 80% de finançament públic i aquest percentatge és molt difícil d'augmentar. Els recursos que rep de l'administració difícilment podran créixer de la forma que ho van fer al principi dels 90, amb augmentos de fins i tot el 25%. En aquest moment, és molt difícil que hi hagi increments d'aquest ordre. Per tant, és necessària una optimització màxima dels recursos disponibles i tots els nous programes i iniciatives s'hauran de basar en l'estalvi o en la recerca de recursos externs, privats, europeus o el que sigui. Hi ha factors que fan que l'oferta vagi arribant a un sostre. D'una banda, el nombre de nous estudiants ja no creixerà més. És més, en deu anys es reduirà. Un altre element és que l'oferta de títols gairebé està coberta. Per això, crec que en el futur desapareixeran moltes de les tensions actuals.

—De vegades es diu que a Catalunya hi vénen menys estudiants estrangers pel tema de la llengua. Hi ha dades per rebatre-ho?

—Les dades són contundents, perquè el problema de l'idioma és absolutament resoluble en el context universitari. Qualsevol persona amb estudis superiors sap que en un període breu de setmanes pot tenir uns coneixements bàsics de

CARME PUERTOLAS

“El problema de l'idioma és resoluble en el context universitari. Qualsevol persona amb estudis superiors sap que en un període breu de setmanes pot tenir uns coneixements bàsics de català.”

CARME PUERTOLAS

català. Totes les universitats, en la seva difusió d'informació a l'estranger, expliquen que a Catalunya hi ha dues llengües oficials i que l'estudiant es trobarà amb aquesta situació, però que tots els centres tenen sistemes d'acollida d'estudiants estrangers per ajudar-los. Es un tema tractat amb especial cura. Les dades indiquen que les universitats catalanes són les que més estudiants Erasmus tenen de tot l'estat. Si algun sistema universitari ha tingut vocació d'obertura a Europa ha estat el català, que des de molt abans que es valorés anar a l'estranger ja ho tenia com a pràctica habitual. L'any passat van venir 1.800 estudiants, molts més que a altres comunitats de l'estat. I la Universitat de Barcelona és la que més en té.

—Què pot dir el Comissionat d'Universitats i Recerca sobre la polèmica valencià-català?

—Hem de lamentar que l'autonomia i autoritat del món científic sigui vulnerada per plantejaments de política sectària. Hi ha una total unanimitat en el món científic que el català, amb les seves diverses formes dialectals, és una sola llengua. Això és incontrovertible. El que està passant és penós, però és el reflex d'un estil de fer política, que es basa més en el restar que en el sumar, que no té cap escrúpol de crear fractures a la societat si en pot treure un rendiment electoral.

—Totes les universitats del País Catalans, tret de la Politècnica de València, estan agruades en la Fundació Joan Lluís Vives. Com valora aquesta iniciativa?

—Des del primer moment vàrem pensar que era una iniciativa molt positiva. La universitat és universalitat, però això no vol dir manca d'identitat. Tot i tenir aquesta vocació universal, ha de tenir uns plantejaments d'arrelament i compromís amb la comunitat social que li dona suport. Que hi hagi una major relació i permeabilitat d'idees i de recursos i de professorat entre aquestes universitats, que es vegi en l'horitzó un districte a nivell de Països Catalans em sembla enormement positiu. Penso que s'ha fet bé començant amb moderació, perquè aquestes coses s'han de fer de forma natural, però s'ha d'anar avançant amb ambició.

—Una mena de districte únic vertaderament nacional?

—Això precisament podria donar resposta al districte únic estatal. Quan hi ha estudiants que queden fora del sistema universitari català per falta de capacitat, seria difícil de justificar augmentar aquest dèficit perquè vinguessin estudiants de fora. El sistema universitari ha de ser obert, però ha d'atendre prioritàriament les demandes de la societat més propera. La dinàmica social ha fet emergir realitats de base regional, cultural, econòmica, etc., que no coincideixen amb els estats i que poden contemplar-se des d'aquesta perspectiva. Aquest districte més ampli ha de ser natural. Nosaltres també acceptem

tots aquells estudiants que s'hagin censat uns mesos abans a Catalunya. El que volem evitar és que això sigui una mena de tombola i que un alumne sol·liciti entrar a qualsevol universitat i en funció del que li diguin, accepti o no.

—*De les preguntes que li fan els periodistes, quin percentatge es refereixen a universitats i quin a recerca?*

—Potser el noranta i el deu per cent. Les grans preocupacions continuen sent l'accés a la universitat i el seu finançament. No es té la percepció social que les universitats són més que centres de transmissió de coneixements. La universitat és una institució per crear cultura, per innovar, per generar idees. La recerca s'ha potenciat moltíssim, però la importància d'aquesta no és prou percebuda encara per l'estudiant ni per la societat.

—*Potser continuem amb la idea que Catalunya és un país sense científics?*

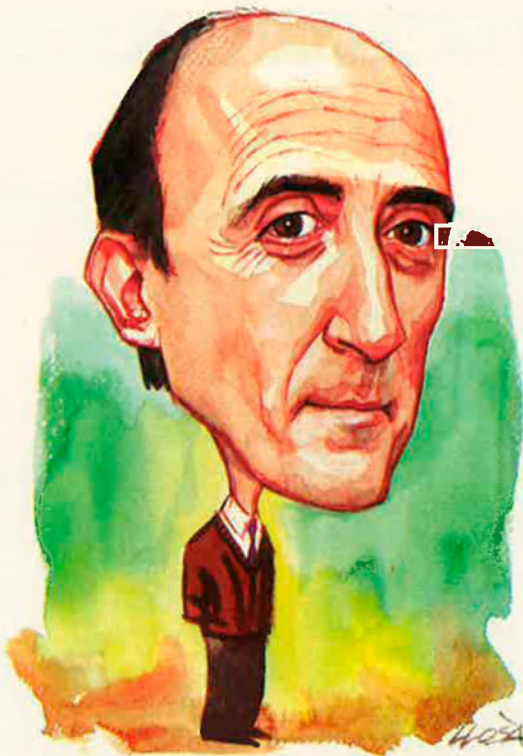
—No hem tingut una tradició de grans científics, així com hem tingut grans creadors artístics i literaris. Potser no hem estat de manera prou activa en la transformació del món universitari modern. Hi ha escassa tradició científica, fruit també de l'escassa inversió en el passat. Quan es van rebre les transferències d'universitats, fa deu anys, el pressupost d'aquestes era de 15.000 milions i avui és de 70.000. La universitat era poc més que un centre docent de tercer ensenyament. Avui dia el panorama ha canviat. La recerca requereix mitjans i infraestructures de suport que fins fa poc no s'han començat a tenir. També és una feina de resultats a llarg termini, però ara ja tenim una comunitat científica amb gent ben coneguda a nivell internacional.

—*Ens falten figures?*

—Les singularitats, que són uns referents positius, neixen de la quantitat d'una base molt àmplia i sòlida. De tota manera, mai no he estat d'acord a valorar la capacitat d'un sistema només a partir de les singularitats. L'important és veure la tònica general. Som un país massa acostumat a valorar les individualitats, que el que compten avui són els equips i el treball rigorós i permanent. Els èxits en són l'anècdota.

—*També som un país industrial. La recerca és bàsica per a la innovació i la competitivitat?*

—Les noves teories del creixement econòmic atribueixen el paper de motor del creixement a la generació d'idees i al canvi tecnològic. El Govern ha dut a terme una política de suport a l'economia productiva. L'aprovació del Pla de

—**Què se n'ha fet, del projecte de sincrotró, que va suplir el de l'accelerador de partícules?**

—**Un país de futur necessita grans objectius. Les grans instal·lacions són el repte pendent. La creació d'una gran infraestructura ha d'afegir-se al que ja existeix. Haurem d'esperar el moment en què les disponibilitats pressupostàries ho permetin. En tot cas, mantenim un grup de treball perquè quan el projecte sigui viable, econòmicament, a l'estat espanyol, es faci a Catalunya.**

Recerca de Catalunya s'inscriu en aquesta mateixa política.

—*Però en percentatge del PIB destinat a recerca estem lluny dels països més avançats...*

—Estem lluny quant a innovació tecnològica, però quant a recerca bàsica no estem tan lluny. Si a la inversió en R+D dels països més avançats, com Alemanya, li restem la recerca que fan les grans empreses, els valors no són tan diferents dels nostres.

—*Com caldria organitzar la recerca?*

—Creiem que s'hauria d'arribar a un pacte amb el Govern central perquè els recursos públics destinats a recerca es gestionessin des d'un punt de vista de corresponsabilitat i no tant de concurrència, que és el que s'ha estat fent fins ara, desatenent les competències autonòmiques. Nosaltres tenim una estructura de petita i mitjana empresa per a la qual s'haurien de crear unes infraestructures intermèdies que permetessin innovar, ja que aquestes empreses tenen pocs mitjans per fer recerca. Ens agradaria que el Govern central fos més sensible als nostres plantejaments, que valorés més el factor de proximitat, que a l'estat espanyol s'apliqués el model alemany, amb una perfecta corresponsabilitat entre el govern federal i els dels *lander*, amb instituts de titularitat compartida, en funció de les demandes dels sectors de més interès. Química fina o farmacèutica, la tecnologia d'aliments, les comunicacions, la informàtica i l'automoció serien alguns dels camps principals d'actuació.

—*Potenciaria les tecnologies punta?*

—*Potenciaria les tecnologies punta?*

—Aquestes tecnologies poden generar activitats d'un alt valor afegit. Als Estats Units o Alemanya han sorgit moltes vegades del mateix àmbit universitari, de grups de científics amb ajuts de l'administració o amb fons privats. Però aquí hi ha escassa vocació industrial i és més fàcil que et donin un préstec per comprar-te un cotxe que no pas per crear una empresa i llençar un producte.

—*Després de tants anys a la gestió, a diversos càrrecs, enyora el laboratori?*

—Una mica, però penso que aquest càrrec és temporal i un dia o altre hi tornaré. La gestió dels recursos públics, però, té molts aspectes gratificants, perquè l'horitzó de la feina s'eixampla. Participar en la gestió pública, en la política, és per una voluntat de servei, per posar els coneixements que un pugui tenir al servei d'un projecte de país. I això és el que li dona veritable sentit.

Xavier Duran